

УДК 101.3.141 7

ПОВСЯКДЕННІСТЬ: ЗАГАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПРИРОДИ І СТРУКТУРИ

Олена Бочуля

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000, Україна,
e-mail: bo4yulia@ukr.net*

Проаналізовано синонімічний ряд поняття “повсякденність” у контексті соціо-історичного сприйняття. З’ясовано ряд категорій та трактувань, що проблематизують повсякденність як предмет філософського дослідження. Окреслено коло структурних елементів повсякденного буття. Простежено значущість особистого життя людини в процесі формування її внутрішнього світу та моральності суспільства загалом. Розглянуто такі риси повсякденності: повторюваність, консервативність, загальнодоступність, належність до приватного життя. Аргументовано необхідність системного підходу до вивчення повсякденності.

Ключові слова: повсякденне, неповсякденне, повсякденна свідомість, здоровий глузд, ритуал, свято, тривога, надія.

Одним із чинників розвитку філософського знання є намагання збільшити поле дослідження й сформувати точніше, повніше уявлення про світ або окремі сфери його функціонування. Саме тому різні філософські школи та напрями розширюють горизонти вивчення, залучають у його сферу щоразу нові компоненти. У ХХ ст. таким новим компонентом стала повсякденна реальність. Сферу повсякденного буття аналізували А. Худенко, М. Галушко, І. Карівець, І. Бутенко, І. Добронравова та ін. Проте дослідники цього феномену лише називають окремі риси повсякденності або протиставляють повсякденне й не-повсякденне. Низка авторів схильна ототожнювати повсякденність із масовою культурою або масовою психологією. Тому докладніше вивчення повсякденності має бути доволі продуктивним, адже дасть змогу відкрити нове поле зору, охопити нові факти й детермінації.

Мета статті – виявити основні характеристики повсякденності, базуючись на аналізі структурних елементів та механізмів функціонування. Окреслена мета передбачає реалізацію таких завдань: локалізацію повсякденності в багатогранності людського буття; окреслення кола елементів, які входять до структури повсякденного існування та мислення; аналіз інтерактивності творення повсякденного буття

Виникнення магії та міфу як екстраординарних форм досвіду зумовило виокремлення двох різних сфер буття й свідомості. Одна з них – сфера повсякденного, інша – та, яка начебто їй протистоїть. Окреслення цих двох сфер не стільки зумовило їх автономне існування, скільки виявило проблематичність їхнього взаємозв’язку. Жодна з цих сфер не

в змозі цілковито вичерпати собою життя людини; що більше вона на це претендує, то драматичнішим є розчарування.

Буденну свідомість породжує повсякденне буття. Але свідомість завжди шукає в цьому бутті недоліки. Гносеологічна оцінка буденної свідомості спрямована саме на віднайдення цих відхилень, які вона вважає за потрібне ліквідувати. Усяка людська свідомість тією чи іншою мірою – вихід із буденності повсякденного буття, з набору звичних ситуацій та автоматичних реакцій і водночас творчий акт, що пориває з повсякденністю, драматичний саме через ту цінність, яку має повсякденна реальність як сфера стабільності, безпеки, порядку і спокою. Людська свідомість прагне вийти з повсякденності, але постійно спокушається властивостями цієї реальності. День у день з'являються закони, класифікації, пишуть словники й підручники, укладають угоди та символи віри, споруджують будинки. Навіть витворені легендарні герої та історія їхнього життя все ж перетворюються на культурні архетипи, поповнюють соціальну пам'ять і закладають нові структури повсякденності. Проте навіть соціальна пам'ять має сенс лише як набір “нестандартних стандартів”. Адже якби стандарти були виключно уповні стандартними, то вистачало б одного стандарту.

Повсякденна свідомість постійно виходить за межі повсякденного буття, оскільки не лише виявляє реальність повсякденності, а й адаптує до себе сфери неординарної діяльності та комунікації. Повсякденність як сфера реальності є незамкнутою саме завдяки свідомості, яка вводить у повсякденність нові структури.

Дещо відокремленою на фоні взаємодії повсякденної реальності й буденної свідомості видається “філософія здорового глузду”, лозунг якої – обґрунтовані цінності звичайного здорового людського розсудку, властивого всім від народження (*common sense, bon sens*). Ця філософська тенденція історично пов'язана з британським емпіризмом Нового часу, французьким Просвітництвом і найбільше її опрацьовано в “шотландській школі” (Т. Рід, Дж. Бітті). Тепер місце представників цієї школи посіла феноменологія, обґрунтувавши (*Lebenswelt*), який не вичерпується повсякденністю, та все ж значною мірою збігається з нею і є основним предметом філософської рефлексії та фундаменту всіх форм свідомості (М. Гайдегер, А. Шюц). Сьогодні аналітику повсякденності розроблено трохи краще, але завдяки психології, соціології та лінгвістиці. Як зазначають І. Касавін і С. Щавельєв, філософський аналіз повсякденності ще не дочекався свого Гегеля, здатного на синтезоване усунення протиріччя повсякденності як реальності і як буденної свідомості [6, с. 159].

Відокремлення повсякденного та неповсякденного генетично пов'язане з протиставленням профанного і сакрального, хоча й не вичерпується ним. У минулому, куди сягають витоки ледь не всіх форм культури, міф був різноманітною і складною структурою. Його витворювала значна кількість культурних схематизмів, яким була притаманна афективна сугестивність, що викликала священний трепет та поклоніння. Повсякденність – результат “оповсякденнювання” сакральних архетипів і водночас (робочий день священика, поділ спадщини померлого родича) – відносно автономна сфера, в яку тією чи іншою мірою втручаються всі форми культури – мораль, мистецтво, наука, техніка. Можливо, саме синкретизм повсякденності й формує її специфіку. Доволі важко говорити про повсякденність як самототожний феномен, адже хіба в ній немає простору для сакрального, екстраординарного, творчого? Вийшовши з повсякденності, одразу помічаємо її багатство та цінність. Річ у тому, що людина постійно прагне виходити за свої межі, освоювати нові території. У будь-якій професії рутинна неunikно співіснує з нестандартними ситуаціями. Водночас

майже в кожного з нас є можливість пов'язати свою щоденну діяльність із якоюсь високою ідеєю, що надає їй глобального сенсу та цінності.

Стабільні умови визначають повсякденне буття і разом впливають із його природи. Однією з функцій сакральних міфологічних структур є саме можливість встановлювати межі повсякденного буття. Сакральний вимір буття постійно виникає під час виходу з повсякденності й задля такого виходу. Тому елементи міфу, магії, релігії, творчості, введені у структуру повсякденності, дають змогу виходу за її межі, є своєрідними вікнами в трансповсякденні світи.

Поняття повсякденності має доволі довгий синонімний ряд, проте зазвичай ці терміни з негативним забарвленням, відтінком зневажливості, спрощення. Вони фіксують те, що є начебто буденним, не особливим. Звідси випливає, що малозначущому і рутинному, наскрізно знайомому й набридливому світові повсякденності мають протистояти більш творчі, змістовні, цікаві моменти життя, сфери людського буття, вивчати які й має філософська рефлексія, на відміну від поверхневого роздумування про повсякденне [6, с. 160]. Проте якщо звернути увагу на саме поняття “буденність”, то очевидно, що воно охоплює все те, що є. Понятійно-категоріальний рівень значення слова “повсякденність” охоплює природно-тілесне й особистісно-суспільне буття людини, що є необхідною передумовою, спільним компонентом усіх решти форм людської діяльності, зокрема й тих ситуацій, сфер діяльності, які категоріально визначимо як поза- чи над-повсякдення. Про “до-повсякдення” говорити не можемо, адже повсякденність, за своїм змістом, – первинна для всіх людей. Цікавим є питання про реальність ментального або фізичного виходу особистості зі сфери повсякденності.

З буденності неможливо вилучити випадковість, неочікуваність, інновації, творчі моменти. Буденність містить значну частину міжособистісного спілкування й безпосереднього споглядання природи. Постійність та одноманітність повсякденності доволі відносні, адже пов'язані з циклічними змінами природи, неминучими викликами самого життя. Буденність – неоднорідна, вона по-різному стосується окремих аспектів людського життя. Вихід із повсякденності та повернення до неї – теоретична й практична проблеми. Тому за однаковим для всіх розумінням поняття того, “що триває день за днем”, безсумнівно, перебуває філософська категорія.

Прискорений розвиток сучасного суспільства й науки зумовлює втрату здатності сучасної цивілізації використовувати науку в політичних та культурних формах. Наука вже не є інтегрувальним культурним чинником, оскільки не засвоюється вповні повсякденною свідомістю (чи іншими формами суспільної свідомості – релігією, міфологією, мораллю тощо). Динаміка наукового прогресу зумовлює втрату значення наукових картин світу як засобів досягнення єдності культури. У цій ситуації доречно запитати: чи є побут частиною буття?

Кожен індивід потрапляє у світ, який уже є історичною, організованою єдністю, але кожен з нас змушений пристосовуватися до нього, репродукуючи у своїй свідомості й поведінці відомі зразки. Попервах світ сприймають як дотеоретичний, як неunikну умову будь-якої діяльності суб'єкта, але насамперед його повсякденність – рутинне буття. У цьому сенсі світ – об'єктивні структури, що їх практично опановують задля успішної діяльності. Коли досягнуто відповідного рівня опанованості й орієнтації, світ починають сприймати як самоочевидний, сумніви виникають лише в окремих ситуаціях, але не щодо існуван-

ня загалом. Як пише А. Шюц, очевидність світу та його структура однакові для Я і для Іншого, з урахуванням просторово-часових та біографічних установок, світ повсякденності – інтерсуб'єктивний. Його пізнають у діяльності як загальне і як часткове, на практиці й потенційно за допомогою законів або настанов. Критерії знання співвідносяться з успішністю діяльності. Світ – зовнішня, така, що протистоїть індивіду, стійка структура, яку нереально змінити і до якої можна лише пристосуватися. Саме таке уявлення про повсякденний світ є типовим для буденної свідомості.

Повсякденність – відношення між станами людського буття, а саме баланс між рутинним добробутом, який маємо щодня, і ризиком, на який варто піти, сподіваючись на миттєве досягнення цілковитого щастя. У такому зв'язку ментального стану і нинішньої життєвої форми полягає парадокс повсякденності; щоб зберегти добробут, треба відкинути можливість ще більшого блага, але щоб ризикнути й отримати більше блага, треба відмовитися від наявного добробуту. Проте людина ніколи не зможе точно ідентифікувати, є її теперішній стан кращим чи гіршим порівняно з тим, якого вона прагне [6, с. 161].

Якщо у сфері різних видів практики виникає територія, не регульована відповідними правилами, то управління бере на себе повсякденність у різних іпостасях (як спосіб діяльності, буденна свідомість, здоровий глузд, природна мова). До прикладу, в моменти зміни наукових парадигм зміну значення наукових термінів забезпечує саме буденна мова; зіткнення двох моральних законів штовхає людину поклатися на повсякденну інтуїцію.

Чуттєвість повсякденності формується й пов'язана з чуттєвим освоєнням типових життєвих ситуацій у сфері сну, спілкування, вільного часу, гри, праці. Вона орієнтована на набуття навичок адаптації або терпіння. Терпіння – основа повсякденного існування і є феноменологічним антиподом страху. Повсякденність є поступовим подоланням первинного страху, заміною його іншими почуттями. Процес оповсякденнювання страху іде через озвучування, позначення, опредметнення несвідомих фобій, так виникає повсякденний зміст чуттєвого світу людини, у якому істинне джерело цього світу вже недоступне для людського розпізнавання, це джерело татуйоване, заховане під процесом здобування чуттєвого досвіду. Інтероцептивні відчуття (сигнали про внутрішній стан організму) втрачають своє значення, на перший план виходять екстероцептивні відчуття (контактні). У сфері пропріоцептивних відчуттів, що відповідають за положення тіла в просторі, роль кінстетичних відчуттів починають відігравати вестибулярні, пов'язані із зором. Від цієї миті людині, щоб прорватися у несвідомі форми відчуттів, необхідно вийти за межі повсякденності.

Під час спроби розглянути самоочевидність повсякденності людина стикається з нерозпізнаністю повсякденності, об'єкт дослідження постає наче в тумані й неможливо встановити, чи ти перебуваєш за його межами, чи в ньому самому. Надто це стосується повсякденної чуттєвості, об'єктивний аналіз якої перетворюється на феноменологічний опис дослідника. Саме чуттєвість, а не просто свідчення існування певної реальності є фундаментом повсякденності. У центр повсякденного світу людина ставить себе, вона пов'язана зі своїм оточенням як цілісна істота. Органи чуттів доповнюють один одного, перевіряють на істинність інформацію, що надходить від кожного з них, здатні частково замінювати один одного й обмінюються знаннями з іншими людськими здібностями. Багатоманіття відчуттів – джерело постійного збільшення сфер діяльності та спілкування людини. Одночасно особа обмежує свою здатність сприймати, наче встановлюючи своєрідну повсякденну селекцію, завдяки якій впроваджує насамперед стратегію самообмеження. Якщо крізь цю селекцію

все ж прориваються невідомі подразники, то починається опрацювання нових сприйнятів, стратегія дослідження й пошуку. Особливості органів чуттів визначають їхні функції у часово-просторовій орієнтації, а також витворюють відповідну картину світу. Просторова мова тіла у сфері повсякденності має першочергове значення. Наприклад, зручність взуття зростає прямо пропорційно віддаленню людини від дому, тобто від місця, де можна розслабитися. Сучасна людина сидить нижче, ніж її дід та прадід, вона втрачає вертикальне положення під час сидіння, сідає частіше й сидить довше.

У цьому керунку повсякденність можна описувати й далі, проте чи такий опис буде лише окресленням її зовнішніх, розпливчастих меж, чи розкриє її істинну внутрішню природу? Саме непомітність має стати вихідним пунктом дослідження повсякденності; для реалізації цього завдання спершу треба проаналізувати й виокремити те, що не належить до повсякденності. Таким чином діють феноменологи, вивчаючи “трансцендентальні відчуття”, тобто чуття, які не трапляються в буденному досвіді і є радше неповсякденною межовою ситуацією.

Буденність сприймають як безтурботну, відповідно, не обтяжену турботою, адже турбота – своєрідне загострене відчуття майбутнього, що не є повсюдним елементом буденності. Проте, з іншого боку, хіба не в буденності так часто стикаємося з культом імовірного чорного дня, що потребує жертв в ім'я невідомого майбутнього? Аналогічна ситуація зі страхом. Страх призупиняє активність, руйнує буденність, оскільки не дозволяє їй постійного порядку в житті, але саме страх не дає змоги виконувати дії, що виходять за межі встановленого порядку речей. Він забороняє все нове й незвідане, потребує його витіснення і таким чином позбавляє життя новизни, творчої реалізації.

Тривога – своєрідне поєднання турботи, помноженої на страх. Тривожне очікування – постійний, страхітливий обман, який не закінчується нічим і ніколи. Тривога перетворює життя на постійне гоніння “за власним хвостом”.

Ще одне відчуття – надія, яка спрямована назовні й відволікає людину від реальності, навіть хибне знання про майбутнє, налаштовує на його пасивне очікування. Людна, яка плекає надію, заспокоює себе фантазіями та ілюзіями. З іншого боку, особа, яка втратила надію, приречена на відчай, а це відкидає соціальні та моральні зобов'язання. Життя без надії – антипсихологічне, нечуттєве. Позбавленість надії – “...голий, звіриний оскал загнаного в кут хижака; це важкий туман рутини” [6, с. 160], саме таку парадоксальну трагедію повсякденності описував екзистенціалізм.

Необхідною складовою повсякденності є віра. Віра покладає свій об'єкт і способи відношення до нього. Віра утверджує непорушність певного світобачення і є його основою. Водночас платою за таку стабільність є відчуження розсудкових, критичних здатностей на користь об'єкта віри. Власне цей об'єкт – основа для оцінки всього довколишнього і критерій адекватності знання. Самозречення у вірі набуває когнітивно-буденних рис. Втрата віри рівносильна крахові світобачення. Також у повсякденності обов'язково наявні любов, відчуття й передчуття смерті, які забезпечують напруження та життєвість повсякденності.

Обговорюючи природу повсякденності, неможливо оминати питання її відносності, суперечності й функціональності. Слідом за І. Касавіним та С. Щавельєвим, спершу треба окреслити історико-культурну змінність повсякденності. Загально-людські риси так званої буденності змінюються залежно від статі, віку, етносу, епохи, регіону, віросповідання, суспільного порядку, професії [6, с. 162]. Буденне для одного культурно-історичного типу може

виявитися зовсім чужим для іншого. У процесі історії відомі випадки, коли деякі елементи буденності просто зникали.

Структура та функції повсякденності суттєво змінюються залежно від соціального простору. Наприклад, у місті чи в селі, у центрі поселення чи на його околиці – усе це впливає на темпи життя, на організацію праці, відпочинку й відносин. Не менш значущими є такі характеристики життєдіяльності, як осілість і міграція. Спершу видається, що буденна свідомість і сама буденність – ознаки лише осілого способу життя та думки, а міграція – її переривання та деформація. Але йдеться про міграційний досвід і застосування його в умовах осілості як внесення нових практик у повсякденність. Соціологи зокрема стверджують, що повсякденність народів, які мігрують, є сталою впродовж не лише століть, а й тисячоліть, а культура осілих соціумів динамічніша. Вона прагне нових досягнень.

Динаміка повсякденності наштовхує на усвідомлення відносності її смислових меж. Тобто те, що рутинне для однієї людини окремого соціуму і в конкретний період, для іншої є справжньою екзотикою (на цьому базується туризм). Відповідно, жодне явище життя чи культури не можна раз і назавжди визнати буденним чи небуденним.

Повсякденність відносна, але водночас годі заперечувати її самодостатність: система цінностей, інформація – замкнутий цикл її функціонування. Водночас повсякденність – постійне внесення інновацій. Повсякденність як соціальний феномен неможлива без своїх бінарних опозицій (гри, свята, ритуалу). Завдяки їм відбувається інформаційно-енергетичний обмін між аспектами людського буття. Отже, не лише внутрішня структура буденності потребує її філософського аналізу, а й зовнішні системні відносини буденного світу.

На оцінку буденності впливає позиція, з якої ми її розглядаємо. Як уже йшлося, усе залежить від періоду, етносу, історії, географічної ситуації. Проте буденна свідомість і поведінка мають свої смислові межі. Специфіка буденності впливає не з “внутрішнього”, а із “зовнішнього”, тобто порівняно з чимось незвичним, таким, що перевершує повсякденність. Традиційно вважають, що антиподом буденності є науково-теоретична думка. Така опозиція правильна методологічно, оскільки наука й здоровий глузд контрастні, але насправді повсякденність, буденна свідомість і наука аж ніяк не протистоять одна одній та здатні мирно співіснувати, взаємодіяти й доповнювати один одного. Логічніше було б зіставити загальнолюдські моменти людського буття, що їх сприймають як поза-буденні. Бінарні опозиції буденності можна розглядати як діалектичні суперечності (про це пише К. Леві-Строс) [4, с. 25]. З одного боку, вони відмінні й суперечливі, з іншого – не-повсякденне акумулює життєву енергію людини в буденності заради стійкості та тривалості її ж повсякденності.

Сучасні науковці одним із елементів бінарної опозиційності повсякденності називають ритуал. Етимологічно цей термін означає заданість і повторюваність моментів поведінки. У цьому ритуал подібний до повсякденності, але інституційно він її перебиває. У широкому розумінні ритуал – відповідно організована, стандартизована (законом, звичкою, потребою) поведінка людини. У цьому сенсі ритуал наявний у просторі кожної людини (спати, їсти, одягатися, відпочивати). Такому ритуалу протистоять творчість і конфлікт. Ритуалові у вузькому значенні протистоїть саме повсякденність як буденна практика свідомості та знання (здоровий глузд, наївний реалізм, шаблонність). Якщо людська буденність – норма, то ритуал – періодична зміна свідомості й поведінки, але зміна не в бік патології, а перехід до нової, кращої норми. Першим із ритуальних опозицій повсякденності вважають обряд – як дію, спрямовану на символізацію моментів життя людини. Обряди пов’язані з релігією,

ініціацією, пам'ятними датами сім'ї, календарними циклами тощо. Повсякденність розчиняє в собі суспільні цінності. Обрядовість є демонстрацію життєздатності й навіть імітацією соціального безсмертя людей. Містерія обряду завдяки ідеї та сценарію підноситься над буденною суєтою, хоча для її організаторів вона досить практична і буденна. Обрядовість – своєрідна життєва філософія, так звана теорія, що існує для емпірії повсякденності. Обряд нагадує про історичні традиції, заповіді предків, концентрує символіку та залучає до процесу всіх учасників. Отже, обряд наче відсуває повсякденність на задній план, щоб перейти на рівень відчуття абстракцій.

Аналогічною до обряду формою неповсякденного буття є свято. Подібність ритуалу і свята в тому, що і перше, і друге – сценарій, що випливає з традицій народу, можливостей суспільного стану, духовності епохи. Однак свято як не-повсякденність тією чи іншою мірою містить ризик, елемент безумності. Свято – ритуал, але, з іншого боку, – короткочасне забуття всіх повсякденних табу. Усі елементи свята слугують для того, щоб звільнити душу і тіло. Функція свята полягає у відпочинку від буденних зобов'язань, що перетворюють на повсякденність усе на світі. Окрім того, атмосфера свята дає змогу побачити речі та людей, буденність і відносини з іншого боку, наче підглянути за зворотним боком буття. Свято повертає свідомість до моральних і естетичних аспектів життя, які так чи інакше приглушила буденність. Отже, на якийсь час підкреслено і встановлено цілісність людської душі.

Поряд із регулярними, відносно спокійними моментами життя рано чи пізно в повсякденності з'являються інноваційні, бурхливі. Плин буденного життя переривається й може зазнати навіть фатальних змін. Загальна назва таких моментів повсякденності – “екстрим” (калька з латинської – “екстрем”). До цих ситуацій належать плановані долею, але які формують її кризові фази, елементи (вибір професії, криза підліткового, середнього віку, старість, народження дитини, любов, ворожість, смерть близьких). Такі ситуації кидають виклик спокою повсякденності, але водночас необхідні для її тривання. Ці елементи – частина повсякденності, вони переривають її плинність на якийсь час, але, в силу практичної неунікненності для кожного з нас певних випробовувань, набувають рис буденності для людей, які їх пережили. Але така повсякденність – уже повсякденність паранормального типу, їй відповідає так чи інакше змінена свідомість.

Ситуації, що межують із небуттям, рідко минають безслідно для фізичного й духовного самопочуття. Вони або загартовують характер, або надламують особистість. На такі аспекти не звертала уваги сциентична філософія, але їх досліджувала екзистенційна, яку цікавила людина, вибита з колії буденної норми. На руїнах традиційного життя, оскільки воно ще триває, виникає нова буденність. Жоден екстремум не скасує надовго буденних зобов'язань, але неодмінно переоцінить їх і на якийсь час відсує на периферію уваги. ХХ століття є яскравим прикладом деформації буденної свідомості у зв'язку з масштабними суспільними потрясіннями.

Природа буденної свідомості така, що пам'ять про страждання доволі коротка, жити з дня на день із відчуттям провини смертельно важко. Тому людина, наче знову народившись, готова тішитися повсякденності, насолоджуючись такими її буденними елементами, як обідній суп.

Останньою формою неповсякденності є смерть людини. У зв'язку з відповідними соціокультурними аспектами та діями (похорон, поминки, заповіт), навіть смерті притаманна своя страшна буденність, що привносить трагізм у повсякденність.

Отже, попри те, що повсякденність недооцінювали, висловлювали сумніви в її вищості щодо інших сфер реальності, з'ясувалося: повсякденність – це відносини між реальністю і нашим знанням про неї, між знанням і мовою, мовою та реальністю. Як функціональне явище повсякденність існує лише в живому русі, вона є переплетінням смислотоків, постійним переосмисленням самої себе й навколишнього світу. Повсякденність – усе ж таки первинна реальність, із якої ми лише на якийсь час виходимо, наче “визираємо у вікно”, в іншу реальність, реальність сну, трансцендентного, медитації. Часом тікаємо від повсякдення, але неминуче повертаємося; сама суть повсякденності спонукає вивчати співвідношення стійкості та змінності повсякденності, роль і місце в її структурі таких феноменів, як ритуал, свято, гра.

Тема повсякденності передбачає множинність подальших досліджень: аналіз сталих структур повсякденності, характерних для всієї людської історії і для окремих епох; з'ясування механізмів трансформації цих структур; вивчення мови повсякденності як важливого системоутворювального елемента повсякденного життя; розгляд “межових ситуацій” та екстремальних станів, які виходять за межі повсякденності, але водночас загострюють переживання повсякденного.

Окрім цього, сучасність щоразу привносить у повсякденність нові елементи: Інтернет, віртуальну реальність; у нашу повсякденність входять нові поняття та концепти, нові способи дії і варіанти поведінки в різних ситуаціях; ЗМІ, зокрема телебачення, стали могутнім інститутом хабітуалізації, тобто перетворення окремих речей на повсякденність, переведення їх у звичку для нас без нашої на це свідомої згоди; усе це формує нову типологію й надто швидко змінює стару, що, зі свого боку, руйнує звичний для нас світ, стирає грані між очевидними протилежностями, добром і злом, красивим і некрасивим, моральним та аморальним. Ось чому важливо повернути увагу до феномену повсякденності, до її філософського осмислення та якісного соціологічного дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Бутенко И.* Социальное познание и мир повседневности // Вопросы философии. 1989. №8. С. 16–21.
2. *Вальденфельс Б.* Повседневность как плавильный тигль рациональности // <http://sociologist.nm.ru/articles/vandelfels_01.htm>.
3. *Галушко М.* Філософсько-антропологічний зміст феномену “повсякденність” в горизонті життєвого світу. Автореф. дис... канд. філос. наук. К., 2008.
4. *Добронравова И.* Постнеклассические практики повседневности: преимущества синергетического контекста обсуждения // Практична філософія. 2010. №2. С. 24–29.
5. *Карівець І.* Повсякденність як джерело дива // Практична філософія. 2010. №2. С. 8–14.
6. *Касавин И., Щавелев С.* Анализ повседневности. М.: Канон, 2004.
7. *Лустенко А.* Християнська феноменологія повсякденності // Практична філософія. 2007. №2. С. 3–13.
8. *Худенко А.* Феномен повсякденного і шляхи відновлення суспільства. Рукопис. Дис... канд. соціол. наук. Х.: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2000.

Стаття надійшла до редколегії 24.01.2012

Прийнята до друку 20.02.2012

DAILY OCCURRENCE: GENERAL ANALYSIS OF NATURE AND STRUCTURE

Olena Bochulia

*Ivan Franko National University of Lviv,
Universytetska str., 1, Lviv, 79000, Ukraine,
e-mail: bo4ylia@ukr.net*

The synonymous row of concept “daily occurrence” is analysed in the context of social and historical perceptions. The row of categories and interpretations which determine a daily occurrence as a problem of philosophical research, is found out. The circle of structural elements of everyday life is outlined. During the research it is noticed the meaningfulness of the personal life in the process of forming the internal world and morality of society. Such lines of daily occurrence are considered as: repetition, conservatism, popularity, belonging to private life. The reason of systematic approach to the study of daily occurrence is argued.

Key words: everyday life, non-everyday life, everyday consciousness, good sense, ritual, saint, alarm, hope.

ПОВСЕДНЕВНОСТЬ: ОБЩИЙ АНАЛИЗ ПРИРОДЫ И СТРУКТУРЫ

Елена Бочуля

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Университетская, 1, г. Львов, 79000, Украина,
e-mail: bo4ylia@ukr.net*

Проанализирован синонимический ряд понятия “повседневность” в контексте социологического восприятия. Выяснен ряд категорий и трактовок, которые проблематизируют повседневность как предмет философского исследования. Очерчен круг структурных элементов повседневного бытия. В ходе исследования отмечено значимость личной жизни человека в процессе формирования его внутреннего мира и нравственности общества в целом. Рассмотрены такие черты повседневности как: повторяемость консервативность, общедоступность, принадлежность к частной жизни. Аргументирована необходимость системного подхода к изучению повседневности.

Ключевые слова: повседневное, неповседневное, повседневное сознание, здравый смысл, ритуал, праздник, тревога, надежда.